

Piotr Szkutnik*

JULIAN GODZIŃSKI (1840–1913) ŻYCIORYS WÓJTA SZADKU

Po upadku powstania styczniowego władze carskie doszły do wniosku, że wśród 452 miast na terenie Królestwa Polskiego znajduje się wiele takich, których ani liczba mieszkańców, ani sytuacja ekonomiczna nie upoważnia do utrzymania praw miejskich. W związku z tym 1 kwietnia 1869 r. został wydany ukaz carski stanowiący, by te z miejscowości, które z powodu małego rozwoju handlu i niedostatecznych dochodów „nie mają znaczenia miast”, przemianować na osady. Na terenie ówczesnych guberni kaliskiej i piotrkowskiej (na których obszarze leży obecne województwo łódzkie) przemianowano na osady 45 miast. Obok Aleksandrowa, Bełchatowa, Działoszyna, Sulejowa, Lutomierska, Poddębic, Tuszyna, Uniejowa, Widawy, Złoczewa, do roli osady został zdegradowany również Szadek¹. W 1870 r. włączono go do gminy o tej samej nazwie².

W osadach powstałych z dawnych miasteczek powołano zebrania gminne. W skład zebrań gminnych wchodziłi wszyscy mieszkańcy, posiadający jakąkolwiek nieruchomość prawem własności lub wieczystej dzierżawy. Do kompetencji zebrań gminnych należał w tych osadach wybór wójta i innych urzędników oraz sprawdzanie ich czynności³.

W stosunku do osad zaczęto zatem stosować przepisy dotyczące gmin wiejskich. Podobnie jak w innych gminach

---

* mgr Piotr Szkutnik jest nauczycielem historii w Gimnazjum w Szadku.

¹ M. Bandurka, *Zmiany administracyjne i terytorialne ziem województwa łódzkiego w XIX i XX wieku*, Łódź 1995, s. 55–56.

² T. Marszał, *Szadek. Monografia miasta*, Szadek 1995, s. 36.

³ K. Grzybowski (red.), *Historia państwa i prawa Polski*, t. IV, Warszawa 1982, s. 82.

wiejskich, także w Szadku wprowadzono urząd wójta gminy. Poprzednio funkcjonował tutaj urząd burmistrza⁴.

Wiele osób przez kolejne dziesięciolecia pełniło urząd wójta w Szadku. Ich nazwiska czy tym bardziej życiorysy zostały zapomniane. W niniejszym artykule postaram się przedstawić, na ile pozwalają na to źródła, biogram jednego z nich. Prezentowane dane na temat tej postaci stanowią również odpowiedź na pytanie: Jakie informacje dotyczące osoby żyjącej przed wiekiem w Szadku czy w jego okolicach, można zgromadzić, analizując źródła drukowane i przede wszystkim niedrukowane.

W 1879 r. funkcję wójta gminy Szadek pełnił Julian Godziński⁵. Kim była ta osoba?

Rys. 1. Julian Godziński.
Fotografia z końca XIX w.

Julian Godziński urodził się w sobotę o godzinie 8 rano 1 lutego 1840 r. Przyszedł na świat w rodzinie mieszczańsko-rolniczą w mieście Dąbrowice, w parafii Dąbrowice, położonych 70 km na

---

⁴ T. Marszał, *Szadek*, s. 33.

⁵ Archiwum Państwowe w Łodzi (dalej APŁ), Akta Urzędu Stanu Cywilnego (dalej Akta USC) Szadek, sygn.131, Akta urodzeń nr 165.

północ od Szadku⁶. Dąbrowice, podobnie jak Szadek, należały do Królestwa Polskiego, części składowej ówczesnego Cesarstwa Rosyjskiego.

Chrzest św. w obrządku rzymskokatolickim Julian przyjął 4 lutego 1840 r. w miejscu zamieszkania rodziców, czyli we wspomnianych Dąbrowicach. Rodzicami chrzestnymi dziecka zostali ks. Gerard Kuczny, wikariusz kościoła parafialnego w Dąbrowicach i Rozalia Lewandowska. Akt urodzenia, w którym jako świadków wymieniono dziadków Juliana, podpisali się jego ojciec i ks. Kurowski⁷. Naszego bohatera ochrzczono pod dwoma imionami - Ignacy Julian, jednak w późniejszych aktach występuje już tylko pod jednym imieniem Julian. Prawdopodobnie przyszły wójt wybrał już jako osoba dorosła jedno z dwóch swoich imion bądź takie przyłgnęło do jego osoby jeszcze w dzieciństwie.

Julian był zapewne jedynakiem. W aktach stanu cywilnego parafii Dąbrowice nie odnalazłem bowiem informacji dotyczących jego rodzeństwa. Status społeczny Juliana, ustalony na podstawie akt, jest zgodny z tradycją rodzinną jego potomków. Według przekazu rodzinnego, pochodził z rodziny mieszczańskiej⁸.

Julian wywodził się ze środowiska drobnomieszczańskiego. Jego rodzinne miasteczko przypominało pod względem społecznym i gospodarczym ówczesny Szadek. Już w końcu XVIII wieku rolnictwo było podstawowym źródłem utrzymania mieszkańców Dąbrowic⁹.

W dziewiętnastowiecznych miasteczkach rolniczych można wyodrębnić kilka grup mieszkańców. Najliczniejszą grupą byli mieszczenie-rolnicy, posiadający w centrum miasta plac z domem mieszkalnym i zabudowaniami gospodarskimi oraz działkę ziemi uprawnej, czasem ogród warzywny albo sad. Niektórzy z nich trudnili się dodatkowo rzemiosłem i drobnym handlem. Istnieli również wyspecjalizowani rzemieślnicy zawodowi. Osobną grupę

---

⁶ Miejscowość Dąbrowice jest położona w okolicach Krośniewic, leżących na trasie z Poznania do Warszawy.

⁷ APL, Akta USC Dąbrowice, sygn.46, Akta urodzeń nr 17.

⁸ Informacje Stanisława Godzińskiego (ur. 1919 r.), wnuka Juliana.

⁹ J. Goldberg, *Osadnictwo ołęderskie w dawnym województwie łeczyckim i sieradzkim*, „Zeszyty Naukowe UŁ. Nauki Humanistyczno-Społeczne” 1969, ser. I, z. 5, 1969, s. 81.

stanowili kupcy, kramarze i szynkarze. W większych miasteczkach grupę inteligencji stanowili burmistrz, proboszcz, lekarz, aptekarz i nauczyciel¹⁰.

Wśród przodków, krewnych i powinowatych Juliana występowali przedstawiciele niemal każdej z tych grup. Dzięki zachowanej dokumentacji, losy przodków (w linii męskiej i żeńskiej) Juliana można prześledzić aż do 1783 r. Niewykluczone, iż zachowały się starsze metryki parafialne Dąbrowic w archiwach w Warszawie. Jedynie dzięki nim można by ustalić wcześniejsze dzieje jego rodziny.

Rodzice Juliana, Stanisław Godziński i Juliana Teofila z Piotrowskich zawarli związek małżeński w Dąbrowicach 18 listopada 1835 r. o godzinie 16. Pobrali się w młodym wieku, pan młody miał 18 lat, a panna młoda 17 lat. Młoda para wywodziła się z tego samego miasteczka. Nowożeńcy, obok Jana Rzepnikowskiego i ks. proboszcza Kurowskiego, podpisali aktu ślubu¹¹.

Według akt z 18 listopada 1835 r.¹², 4 lutego 1840 r.¹³, 17 marca 1847 r.¹⁴, 10 VI 1854 r.¹⁵ Stanisław Godziński, ojciec Juliana, mieszkał w Dąbrowicach jako rolnik, gospodarz rolny.

Dnia 10 VI 1854 r. ów Stanisław był w Dąbrowicach świadkiem ślubu Hilarego Piotrowskiego, brata swej żony. Fakt ten jest ostatnią, odnalezioną w aktach, wzmianką o Stanisławie jako ówczasnie żyjącym.

Ostatnia wzmianka o Julianie Teofili, matce Juliana, pochodzi z aktu wydanego kilka lat później. Można ją zapewne identyfikować z Teofilą Godzińską, która 16 lutego 1860 r. w Dąbrowicach została matką chrzestną Aleksandra Godzińskiego syna Juliana. Juliana Teofila została zatem chrzestną swego wnuka¹⁶.

---

¹⁰ J. Bardach (red.), *Historia państwa i prawa Polski*, t. III, Warszawa 1981, s. 264.

¹¹ APL, Akta USC Dąbrowice, sygn. 38, Akta ślubów nr 17.

¹² Tamże.

¹³ APL, Akta USC Dąbrowice, sygn. 46, Akta urodzeń nr 17.

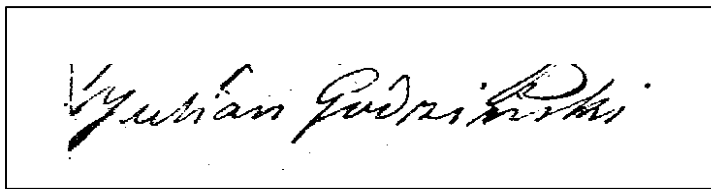
¹⁴ Kancelaria parafialna (dalej KP) Dąbrowice, Księga zgonów 1838–1849, dok. nr 13 z 1847 r.

¹⁵ KP Dąbrowice, Księga ślubów 1851–1884, dok. nr 11 z 1854 r.

¹⁶ KP Dąbrowice, Księga urodzeń 1859–1866, dok. nr 16 z 1860 r.

Ze wspomnianych akt (i szeregu innych) wynika, iż małżonkowie Godzińscy od urodzenia do lat sześćdziesiątych XIX w. mieszkali w Dąbrowicach. Nie występują w tej parafii w dokumentach z późniejszego okresu. Niewykluczone ze opuścili swe „rodowe gniazdo” wraz z synem Julianem.

Rodzice Juliana byli piśmienni, co świadczy o względnej zamożności tej rodziny. W Dąbrowicach również ich syn Julian odebrał zapewne edukację, przynajmniej w zakresie podstawowym. Z podpisów pod aktami należy bowiem wnioskować, iż był piśmienny. Należał do nielicznych osób, które posiadały tę sztukę. W 1860 r., a więc w czasach młodości Juliana w Królestwie Polskim analfabeci stanowili aż 79,2% ludności.

A rectangular box containing a handwritten signature in cursive script. The signature reads "Julian Godziński".

Rys. 2. Podpis Juliana Godzińskiego pod aktem urodzenia syna z 1860 r.

Źródło: KP Dąbrowice, Księga urodzeń 1859–1866, dok. nr 16 z 1860 r.

Okres dzieciństwa i wczesnej młodości Juliana nie jest uchwytny w źródłach. Podobnie jak rodzice, ożenił się w młodym wieku. Do zawarcia małżeństwa doszło zapewne wiosną 1859 r. Julian miał wówczas tylko 19 lat.

Jego wybranką została Antonina z Krąkowskich. Była 3 miesiące młodsza od Juliana i wyszła za mąż zapewne zaraz po ukończeniu 19-tego roku życia. Podobnie jak Julian pochodziła z Dąbrowic z rodziny mieszczanina zajmującego się przede wszystkim uprawą roli. Antonina była piśmienna, co wśród ówczesnych kobiet było rzadkością. Jej ojciec Jan Krąkowski, był względnie zamożnym rolnikiem, ponadto kramarzem i szewcem, choć były to zapewne tylko jego przejściowe czy dorywcze zajęcia.

Jak poznali się młodzi? Można się tylko domyślać. Zgodnie z przyjętą dawniej zasadą małżeństwa zawierano przeważnie „nie po sercu, lecz po rozumie”. Uczucie znajdowało się na drugim planie. Julian i Antonina znali się pewnie od dzieciństwa. Jednak

ówczesna drobnomieszczańska mentalność nie pozwalała na bliższe kontakty młodzieży obojga płci. Rodzice młodych dziewcząt z wyraźną niechęcią patrzyli na wszelkiego rodzaju wspólne rozmowy. Pozostanie dwojga młodych sam na sam uważano za rzecz niewłaściwą. Tęsknota za miłością, której tak mało było w ówczesnych warunkach życia, występowała w pieśniach ludowych np. ze słowami „lepsze serce gorące, niż pieniędzy tysiące”.

W każdym razie uczucie dwojga nie wystarczało, by mogli żyć razem. Rodzice przyszłych małżonków zawierali zwykle niepisaną umowę dotyczącą spraw majątkowych. W początkowych pertraktacjach matrymonialnych bardzo ważną rolę odgrywała instytucja swata¹⁷. W ten sposób zapewne wykreowano również związek Juliana i Antoniny Godzińskich.

Antonina z Krakowskich, przyszła małżonka Juliana, w wieku 15 lat straciła ojca¹⁸. Było to 16 kwietnia 1856 r. Poza matką opiekę nad młodą dziewczyną sprawował zapewne jej starszy brat - Wiktor Krakowski. Jako najstarszy z rodzeństwa (urodził się 4 września 1827 r.¹⁹) został przeznaczony do stanu duchownego. Jego losy są powiązane z migracją Juliana do Szadku.

Wiktor jako ksiądz po raz pierwszy wystąpił w akcie z 13 grudnia 1859 r. Został wówczas ojcem chrzestnym swej bratanicy Walerii Krakowskiej²⁰. Matką chrzestną teźże Walerii została natomiast Antonina Godzińska, siostra Wiktora. Antonina była już wtedy od kilku miesięcy żoną Juliana Godzińskiego. Prawdopodobnie to Wiktor pobłogosławił związek swojej siostry Antoniny i Juliana. Datę ich ślubu (wiosna 1859 r.) ustalono na podstawie daty urodzenia najstarszego dziecka Juliana i Antoniny, które przyszło na świat 14 lutego 1860 r.²¹ Trudno jednak ustalić, gdzie odbył się ślub. Prawdopodobnie po śmierci ojca Jana Krakowskiego w 1856 r. Antonina wraz z matką Barbarą z Kanikowskich Krakowską i rodzeństwem zamieszkała

---

¹⁷ B. Baranowski, *Życie codzienne małego miasteczka w XVII i XVIII wieku*, Warszawa 1975, s. 132–137.

¹⁸ APL, Akta USC Dąbrowice, sygn. 76, Akta zgonów nr 47.

¹⁹ APL, Akta USC Dąbrowice, sygn. 29, Akta urodzeń nr 80.

²⁰ KP Dąbrowice, Księga urodzeń 1859–1866, dok. nr 109 z 1859 r.

²¹ KP Dąbrowice, Księga urodzeń 1859–1866, dok. nr 16 z 1860 r.

w miejscowości, w której duchową posługę sprawował jej brat Wiktor. Na tym etapie poszukiwań nie ustaliłem jednak jej nazwy. Zapewne w tejsze miejscowości trzy lata po śmierci ojca Antonina poślubiła Juliana Godzińskiego.

Julian i Antonina, małżonkowie Godzińscy, po ślubie zamieszkali w Dąbrowicach. Tam też przyszedł na świat ich pierwsze dzieci. Pierworodnym synem był Aleksander, urodzony 14 lutego 1860 r.²² Aleksander przeżył swoich rodziców, zmarł po 28 stycznia 1916 r.²³ Imię syna Juliana i Antoniny nie było przypadkowe. Zostało zapewne nadane na cześć cara Aleksandra II, który panował w latach 1855–1881. Praktyka nadawania dzieciom imion władców była częsta. Drugie imię trzeciego dziecka Juliana (Aleksandra), prawdopodobnie również nadano ku czci imperatora.

Drugie dziecko małżonków Godzińskich - Feliksa, urodziła się również w Dąbrowicach 7 maja 1861 r.²⁴

W aktach urodzenia dwojga swych najstarszych dzieci Julian występuje jako gospodarz rolny, rolnik zamieszkały w Dąbrowicach. Trzecie dziecko Juliana urodziło się już w Szadku, była nim Antonina Aleksandra, która przysłała na świat 16 stycznia 1863 r. Zatem w okresie między przyjściem na świat drugiego i trzeciego dziecka, Julian przeprowadził się z Dąbrowic do Szadku. Czas migracji przypada więc po 7 maja 1861 r. a przed 16 stycznia 1863 r. Moment przeprowadzki można ustalić nieco precyzyjniej. Przepuszczalnie było latem lub jesienią 1861 r., lub wiosną – jesienią 1862 r.

Dąbrowice od Szadku dzieli 70 km w linii prostej. Należy się domyślać, iż Julian nie wyruszał w dość daleką, jak na ówczesne warunki, podróż zaraz urodzeniu się Antoniny drugiego dziecka (czyli wiosną 1861 r.). Nie wyprawiał się zapewne również w czasie, gdy jego żona była w zaawansowanej ciąży z trzecim dzieckiem (zima 1862/1863 r.). Poza tym, bardziej sprzyjające na daleką peregrynację warunki przypadają w sezonie wiosenno-letnim, ewentualnie jesiennym (choć był on mniej korzystny ze względu na pogarszający się stan dróg).

²² KP Dąbrowice, Księga urodzeń 1859–1866, dok. nr 16 z 1860 r.

²³ USC Szadek, Akta zgonów 1916, nr 24.

²⁴ KP Dąbrowice, Księga urodzeń 1859–1866, dok. nr 57 z 1861 r.

Jaki był powód przeprowadzki Juliana i Antoniny Godzińskich z Dąbrowic do Szadku?

Przybycie Juliana do Szadku nie było związane z powstaniem styczniowym. Powstanie wybuchło 22 stycznia 1863 r., tymczasem kilka dni wcześniej (16 stycznia) w Szadku urodziła mu się córka. Julian mieszkał wówczas już w Szadku może nawet od kilku miesięcy.

Rys. 3. Kierunek migracji Juliana i Antoniny małżonków Godzińskich z Dąbrowic do Szadku między 1861 r. a 1863 r.²⁵

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Atlas Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 1993, k. 13.5

Prawdopodobnie powody przeprowadzki Juliana były bardziej prozaiczne. Możliwe, iż w Szadku czy okolicy istniała

²⁵ Mapa przedstawia zachodnią część Królestwa Polskiego w 1900 r.

wówczas szansa nabycia ziemi za korzystną cenę. Julian sprzedał zapewne swoją ojcowiznę w Dąbrowicach i zakupił gospodarstwo w Szadku.

W tym okresie, krótko przed 19 kwietnia 1863 r., proboszczem parafii Borszewice, która sąsiadowała z parafią Szadek, został brat żony Juliana – wcześniej wspomniany Wiktor Krąkowski²⁶, również wywodzący się z Dąbrowic. Objęcie probostwa przez Wiktora w Borszewicach mogło być powiązane z przeprowadzką Juliana. Można się domyślać, iż z Wiktorem Krąkowskim podróżowała jego bliższa rodzina. Wskazują na to informacje pochodzące z aktu śmierci jego matki.

Barbara Krąkowska, matka Wiktora i Antoniny Godzińskiej, żony Juliana, zmarła 13 lutego 1864 r. jako wdowa zamieszkała „przy rodzinie” w Borszewicach. W akcie jej zgonu wymieniono niepiśmiennych świadków gospodarzy, zamieszkałych we wsi Borszewice: Antoniego Olejniczaka lat 56 i Szymona Kopińskiego lat 51. Akt podpisał syn Barbary - ks. Wiktor Krąkowski²⁷. Z dokumentu tego wynika, iż owdowiała Barbara mieszkała razem z synem-księdzem. Gdy Wiktor objął probostwo w Borszewicach, przeprowadziła się tam razem z nim. Barbara zmarła w Borszewicach „przy rodzinie”, zatem w tym czasie we wspomnianej miejscowości mieszkały również inne jej dzieci (miała ich w sumie siedmioro w tym Wiktora i Antoninę). Zamieszkiwali razem, a syn Wiktor mógł być opiekunem pozostałego rodzeństwa.

Z porównania dat wynika, iż pierwszy z rodziny na ziemi szadkowskiej pojawił się Julian z żoną (przed 16 stycznia 1863 r.) a następnie (krótko przed 19 kwietnia 1863 r.) przybył, by objąć probostwo w Borszewicach, jego szwagier Wiktor Krąkowski.

Możliwe, iż w migracji Juliana uczestniczyli jego rodzice, którzy nie występują już w latach sześćdziesiątych XIX w. w Dąbrowicach (zatem gdzieś się przenieśli).

Po osiedleniu się w Szadku Julian zapewne stopniowo poszerzał areał swego gospodarstwa. Rdzeń posiadłości Juliana i Antoniny, małżonków Godzińskich, stanowiły ziemie nabyte już na początku pobytu w Szadku, jeszcze w 1863 r.

²⁶ KP Borszewice, Księga urodzeń 1847–1863, dok. nr 53 z 1863 r.

²⁷ KP Borszewice, Księga zgonów 1864–1875, dok. nr 6 z 1864 r.

Dnia 24 września 1863 r. Julian wraz z żoną Antoniną nabył ziemię od Zofii i Lucjana, małżonków Borkowskich. Julian i Antonina, utrzymując się z własnych funduszy, mieszkali już w momencie zawierania transakcji w Szadku. Trudno jednak stwierdzić, czy wynajmowali mieszkanie, czy też już wtedy posiadali na własność jakąś działkę ziemi. Na zakupione 24 września 1863 r. ziemię składały się położone w granicach miasta Szadek:

„1) grunta, czyli rola z 4 składów, w polu długim od domu nad Bobownią stojącego zaczynając aż do granic Woli Krokockiej ciągnące się, z wyłączeniem placu na stodołę, z sadu rajkami (rajka–gatunek jabłka)²⁸ odstąpionego i placów stodołnych miejskich, przy gruntach Włoka Wójtowska zwanych,

2) grunta, czyli rola z 6 składów w polu podgajnym graniczące z gruntami Antoniego Skalińskiego i Franciszka Gajewskiego,

3) 2 łąki kantuszewskimi zwane: pierwsza granicząca z łąkami Wawrzyńca Rogozińskiego i Wawrzyńca Cichorskiego, druga granicząca z łąką „literacką” i Józefa Łazuchiewicza,

4) grunta zwane Włoka Wójtowska i 3 działki oznaczone na planie siedzib miasta Szadku nr 41/a, 41/b, 41/c, obejmujące według planu 33 morgi (morga miary nowopolskiej, w Królestwie Polskim, w XIX w. wynosiła 0, 5598 ha)²⁹ 69 prętów kw. miary nowopolskiej (pręt tj. 1/30 morgi miary nowopolskiej, w Królestwie Polskim w XIX w. wynosił ok. 186,6 m kw.)³⁰, graniczące z gruntami wymienionymi w punkcie (1)”.

Małżonkowie Godzińscy nabyli także znajdujące się na gruntach wymienionych w punkcie (1) i (4) budynki. Składały się na nie: dom drewniany kryty gontem, obora, chlewy, wozownia, stodoła położona przy stodołach miejskich o 2 klepiskach, w której był spichlerz. Nabywcy przejęli także zasiew oziminy: 15 korców żyta i 5 korców pszenicy. Małżonkowie Godzińscy nabyli tę ziemię za 3000 rubli srebrnych. W gotówce przekazali małżonkom Borkowskim 1800 rubli. Pozostała kwotę 1200 rubli

²⁸ J. Karłowicz (red.), *Słownik języka polskiego*, t. V, Warszawa 1912, s. 468.

²⁹ *Encyklopedia historii gospodarczej Polski do 1945 r.*, t. I, Warszawa 1981, s. 568.

³⁰ Tamże, t. II, s. 135.

zobowiązali się zapłacić w ciągu sześciu lat w sześciu ratach poczynając od 13 kwietnia 1864 r. Posesja cywilna i naturalna wspomnianych ziem miała przejść na nabywców 13 kwietnia 1864 r. Do tego terminu małżonkowie Borkowscy zobowiązali się rozliczyć z dotychczasowym dzierżawcą tych ziem.

Z tytułu własności Włóki Wójtowskiej małżonkowie Godzińscy zostali zobowiązani opłacać w dwóch ratach rocznie kanon (czynsz, opłata roczna, stała od dzierżaw wieczystych)³¹ w wysokości 12 rubli 84 kopiejek do kasy powiatu sieradzkiego.

Świadcami kontraktu kupna- sprzedaży byli mieszkańcy Szadku - Łukasz Budziński i Adolf Tomicki. Strony oraz świadkowie podpisali się pod aktem³².

Nabyta przez małżonków Godzińskich Włóka Wójtowska o powierzchni ponad 18 ha była zatem wieczystą dzierżawą. Powierzchnia pozostałych działek nie została określona w kontrakcie kupna-sprzedaży.

Precyzyjne określenie położenia nabytych przez Godzińskich ziem jest skomplikowanym zadaniem. Przede wszystkim nieuchwytnie są punkty odniesienia podane w kontrakcie kupna-sprzedaży, służące ówczesnie jako sposób lokalizacji gruntów. Podano np. iż nabyte grunty graniczyły z prywatnymi posesjami m.in. Antoniego Skalińskiego i Franciszka Gajewskiego. Gdzie jednak leżały te ziemie? Poza tym lokalne nazwy typu łąki kantszewske czy łąka „literacka”, również są trudne do zidentyfikowania.

W przybliżeniu można ustalić za to lokalizacje gruntów ciągnących się „od domu nad Bobownią stojącego zaczynając aż do granic Woli Krokockiej”. W XIX w. w Szadku Bobownię stanowiły również dzisiejsze alejki 3 Maja. W ten sposób przedłużona Bobownia sięgała drogi biegnącej do Lutomiarska (czyli dzisiejszych Osin). U zbiegu dziewiętnastowiecznej Bobowni i drogi do Lutomiarska znajdował się zapewne ów dom, który nabył Julian wraz z pasem ziemi, sięgającym granic Woli Krokockiej. Ziemia ta była położona wzdłuż dzisiejszej ul. Glinianki. Na Bobowni Godzińscy mieszkali również według późniejszego aktu

³¹ J. Karłowicz (red.), *Słownik języka polskiego*, t. II, Warszawa 1902, s. 234.

³² APŁ oddział Sieradz, Akta notariusza J. Zborowskiego, sygn. 97, nr 196.

z 1879 r.³³ Podana lokalizacja części włości nabytych przez Juliana w 1863 r., odpowiada opisowi przekazanemu przez jego potomków.

Według tradycji rodzinnej, Julian miał w Szadku 60 mórg ziemi, tj. ogrody, które stanowiły pas ziemi na ul. Osiny od obecnej posesji pana Rybaka włącznie do posesji państwa Ziębów wyłącznie, a na ul. Glinianki od obecnej posesji państwa Patorów do ul. Polnej.

 - ziemie należące do małżonków Godzińskich

Rys. 4. Ziemie, według tradycji rodzinnej, należące w Szadku do Juliana i Antoniny, małżonków Godzińskich

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Karte des westlichen Russland*, Berlin 1914–1918.

Ponadto ziemię w polu, tj. wzdłuż drogi Łobudzickiej. Był także właścicielem 6 domów (budynków) w rynku szadzkowskim, które rozdał swoim córkom w posagach. Mieszkał w drewnianym domu z gankiem³⁴.

³³ APL, Akta USC Szadek, sygn.131, Akta urodzeń nr 165.

³⁴ Informacje Jadwigi Szkutnik (ur. 1923 r.), Stanisława Godzińskiego (ur. 1919 r.), wnuków Juliana i Stefanii Madej (ur. 1902 r.), szwagierki syna Juliana -Jana.

Dom Juliana znajdował się nad niewielkim ciekim wodnym, zwanym niekiedy Szadkowką³⁵. Obecnie byłby położony na ul. Osiny, blisko zbiegu ulic Glinianki i Kilińskiego. To prawdopodobnie ten dom mieszkalny Julian nabył w 1863 r. Dziś nie ma po nim śladu. W tym miejscu jest nie zabudowana posesja.

Ziemia położona wzdłuż obecnej ul. Glinianki to zapewne również „rola składów 10 z ogrodem i łęgami w Szadku”, która należała do małżonków Godzińskich, według depertorium ksiąg wieczystych z 1937 r. Byli jej właścicielami obok 12 innych osób, w tym ich syna - Edmunda Godzińskiego³⁶. Udział wówczas już nie żyjących Godzińskich przejął zapewne również Edmund Godziński.

Posiadłości Juliana nie ograniczały się tylko do Szadku. W dniach od 4 do 6 października 1863 r., a zatem półtora tygodnia po zakupieniu ziemi w Szadku, Julian uczestniczył w licytacji przeprowadzonej w Borszewicach. Licytowano wówczas ruchomości pozostałe po zmarłym proboszczu parafii Borszewice, ks. Marcelim Blumskim. Część ruchomości po zmarłym księdzu nabył na licytacji ks. Wiktor Krakowski (szwagier Juliana), jego następca w parafii Borszewice. Po niedawnym znacznym wydatku Juliana nie było stać na większe zakupy. Na licytacji kupił jedynie blaszaną tackę za 2 kopiejki oraz cukierniczkę blaszaną z podstawką za 6 kopiejek. W rubrykach zawierających sprzedane ruchomości i ich nabywców napisano jednak, że pochodził z Borszewic. Jednocześnie na końcu aktu podano, iż Julian, wówczas już właściciel gruntów położonych w Szadku, mieszkał w Borszewicach. Można się zatem domyślać, że posiadał również w tej wsi nieruchomość. Miejsca narodzin kolejnych dzieci Juliana i Antoniny Godzińskich wskazują jednak, iż osiedlili się na stałe w Szadku.

Julian Godziński był nie tylko nabywcą, ale również, wraz Franciszkiem Plucińskim, świadkiem trwającej 3 dni licytacji ruchomości. Razem z notariuszem, drugim świadkiem, i innymi

---

³⁵ T. Marszał, *Szadek*, s. 13.

³⁶ Sąd Rejonowy w Zduńskiej Woli, Wydział Ksiąg Wieczystych, Repertorium ksiąg hipotecznych nieruchomości miejskich, k. 177.

urzędnikami Julian podpisał ów akt publicznej licytacji ruchomości³⁷.

Julian występuje także w późniejszych aktach notarialnych (wszystkie opatrując swym autografem). Jako zamieszkały w Szadku właściciel tutejszego Wójtostwa stał się 17 marca 1866 r. przed miejscowym notariuszem. Zeznał „być dłużnym sposobem prostej pożyczki” ks. Wiktorowi Krąkowskiemu (brat żony Juliana), administratorowi probostwa we wsi Borszewicach, zamieszkałemu w okręgu szadkowskim, sumę 107 rubli srebrnych i 50 kopiejek. „Kwotę tę otrzymał w całości gotowizną i zobowiązał się ją zwrócić monetą stałą bieg w kraju mającą pod gotową ze spisane go aktu egzekucją z procentem liczoną od dnia sporządzenia aktu na każde żądanie ks. Krąkowskiego lub jego praw nabywcy, albo posiadającemu zlecenie do odebrania należności, za dwumiesięcznym wypowiedzeniem. Bezpieczeństwo wykonania przyjętych zobowiązań Julian zapisał na całym swym majątku, jaki wówczas posiadał i w przyszłości mógł posiadać, głównie na swej nieruchomości w Szadku położonej, nabytej kontraktem od Zofii z Morawskich Borkowskiej żony Lucjana Borkowskiego, na której hipotekować zezwolił to co ks. Krąkowski dopełni, lub osoba przez niego upoważniona dopełnić może”. Akt ten podpisał obok rejenta Julian i dwaj świadkowie - Hipolit Szczawiński, były dziedzic Choszczewa i Grzegorz Bukowiński, nauczyciel³⁸.

Należną sumę ks. Wiktor Krąkowski scedował (ustępując z procentem) według aktu notarialnego z 5 kwietnia 1872 r., na rzecz swego brata Ignacego Krąkowskiego, który stał się wierzycielem Juliana, określonego wówczas jako właściciela Wójtostwa Szadek³⁹.

Zobowiązania finansowe Juliana wobec szwagrów wynikały zapewne z konieczności spłacania sukcesywnie rat za nabyte w Szadku gospodarstwo.

Od lat sześćdziesiątych XIX w. do śmierci Julian mieszkał na stałe w Szadku. Tutaj rodziły się kolejne dzieci Juliana i Antoniny Godzińskich:

---

³⁷ APŁ oddział Sieradz, Akta notariusza J. Zborowskiego, sygn. 97, nr 203.

³⁸ APŁ oddział Sieradz, Akta notariusza J. Sikorskiego, sygn. 85, nr 38.

³⁹ APŁ oddział Sieradz, Akta notariusza J. Sikorskiego, sygn. 89b, nr 115.

16 stycznia 1863 r. – Antonina Aleksandra, która poślubiła 13 sierpnia 1882 r. Antoniego Frydrycha,

12 września 1864 r. – Marianna, która poślubiła 30 stycznia 1884 r. Franciszka Cichorskiego, młynarza⁴⁰, zmarła 18 kwietnia 1939 r. w Szadku⁴¹,

7 maja 1866 r. – Stanisława, która poślubiła 18 czerwca 1892 r. Wojciecha Wróblewskiego, kupca, młynarza,

15 marca 1868 r. – Józefa, która poślubiła 22 maja 1899 r. Władysława Trębacza⁴²,

3 lutego 1870 r. – Konstanty Wiktor⁴³, który poślubił 25 września 1901 r. Konstancję Pawlikowską, piekarz, zmarł 6 sierpnia 1943 r. w Szadku⁴⁴,

15 stycznia 1872 r. – Antonina Bronisława, która poślubiła 21 lutego 1898 r. Michała Cycka,

16 listopada 1873 r. – Seweryn, który poślubił 11 listopada 1907 r. Mariannę Krauze⁴⁵,

28 listopada 1876 r. – Edmund, który poślubił 7 lutego 1909 r. Rozalię Łapińską⁴⁶, zmarł 10 lipca 1951 r.⁴⁷,

20 października 1877 r. – Jan⁴⁸, który poślubił 4 czerwca 1912 r. w Mikołajewicach Natalię Wartalską⁴⁹, zmarł 20 lipca 1951 r.⁵⁰,

11 września 1879 r. – Bolesław⁵¹, piekarz, który poślubił 21 stycznia 1902 r. Mariannę Adamkiewicz, zmarł 10 maja 1941 r. w Łodzi⁵²,

---

⁴⁰ Informacje własne.

⁴¹ USC Szadek, Akta zgonów 1939, nr 40.

⁴² Informacje własne.

⁴³ APŁ, Akta USC Szadek, sygn. 122, Akta urodzeń nr 33.

⁴⁴ USC Szadek, Akta zgonów 1943, nr 23.

⁴⁵ Informacje własne.

⁴⁶ Informacje własne.

⁴⁷ USC Szadek, Akta zgonów 1951, nr 28.

⁴⁸ APŁ, Akta USC Szadek, sygn. 129, Akta urodzeń nr 204.

⁴⁹ USC Lutomiersk, Akta ślubów 1912, nr 16.

⁵⁰ USC Szadek, Akta zgonów 1951, nr 29.

⁵¹ APŁ, Akta USC Szadek, sygn.131, Akta urodzeń nr 165.

⁵² Informacje własne.

13 stycznia 1882 r. – Alfons⁵³, prawnik, który poślubił 1 maja 1907 r. Julię Brzezińską vel Fidler, zmarł 8 marca 1970 r. w Łodzi⁵⁴.

Antonina, żona Juliana, urodziła łącznie 13 dzieci, tj. 6 córek i 7 synów. Dzieci rodziły się zdrowe. Mimo tak liczego potomstwa, żadne z nich nie zmarło w dzieciństwie. Ze względu na stan ówczesnej higieny i medycyny dzieci często umierały krótko po porodzie czy w niemowlęctwie. Żywotność dzieci Godzińskich jest zatem zjawiskiem wyjątkowym. Świadczy o dość dobrej sytuacji materialnej rodziny, zapewnienie każdemu dziecku odpowiedniej opieki i zabezpieczenie bytu. Liczne potomstwo Godzińskich rozmnożyło się znacznie w kolejnych pokoleniach. Julian i Antonina Godzińscy posiadali co najmniej 41 wnuków, ponad 71 prawnuków. Liczba ich praprawnuków jest trudna do ustalenia ze względu na rozproszenie tychże potomków w różnych stronach kraju i nie tylko. Można ją szacować na ponad 100 osób. Obecnie żyje zatem stu kilkudziesięciu potomków Juliana. Wielu spośród nich zamieszkuje Szadek i okolice (np. Godzińscy, Szkutnikowie, Cichorsecy, Szymańscy, Kępkowie). Część potomstwa Juliana wyprowadziła się natomiast z Szadku.

W aktach Julian występuje jako gospodarz 3 lutego 1870 r.⁵⁵, rolnik 29 października 1877 r.⁵⁶, 19 grudnia 1898 r.⁵⁷, 4 czerwca 1912 r.⁵⁸, 31 marca 1913 r.⁵⁹ zamieszkały w Szadku.

Według tradycji rodzinnej, Julian piastował funkcję wójta Szadku, w związku z czym w jego domu odbywały się narady, Jan (ur. 1877 r.), syn Juliana, był wówczas dzieckiem. W aktach Julian został wymieniony jako wójt gminy Szadek w 1879 r.⁶⁰

Julian nie był pierwszym w swej rodzinie, który pełnił urząd w lokalnej administracji. Jego pradziad ze strony matki, sławetny (w ten sposób określano ówczesnie mieszczan) Antoni Piotrowski,

⁵³ APL, Akta USC Szadek, sygn. 134, Akta urodzeń nr 13.

⁵⁴ Informacje własne.

⁵⁵ APL, Akta USC Szadek, sygn. 122, Akta urodzeń nr 33.

⁵⁶ APL, Akta USC Szadek, sygn. 129, Akta urodzeń nr 204.

⁵⁷ USC Szadek, Akta zgonów 1898, nr 217.

⁵⁸ USC Lutomiersk, Akta ślubów 1912, nr 16.

⁵⁹ USC Szadek, Akta zgonów 1913, nr 48.

⁶⁰ APL, Akta USC Szadek, sygn. 131, Akta urodzeń nr 165.

sprawował funkcję przewodniczącego miejskiego, czyli burmistrza (*praesidentis civitatis*) Dąbrowic. Pełnił ją od przed 6 maja 1784 r.⁶¹ do co najmniej 27 września 1786 r.⁶²

W drugiej połowie XIX w. w Królestwie Polskim wójt był powoływany na trzy lata. Według ukazu carskiego z 2 marca 1864 r. powinien posiadać co najmniej 6 morgów ziemi i mieć ukończone 25 lat. W listopadzie 1879 r. cenzus posiadanej przez wójta ziemi obniżono do 3 morgów⁶³. Julian spełniał cenzus majątkowy (miał wielokrotnie więcej ziemi) i wiekowy (liczył trzydzieści kilka lat).

Wójt posiadał szereg kompetencji: zwoływał zebrania gminne, przewodniczył na nich, przeprowadzał uchwały, które był zobowiązany realizować z podległymi mu sołtysami i personelem gminnym. Wójt zarządzał majątkiem gminy, funduszami, czuwał nad utrzymaniem dróg i mostów, nadzorował urzędników, służbę i robotników gminnych. Do jego obowiązków należało dostarczanie podwód, rekruta, kwater dla wojska, wydawanie świadectw przesiedleńczych, transportowania włóczęgów, ogłaszanie rozporządzeń rządu. Wójt czuwał nad porządkiem w gminie. Wraz z sołtysami mógł przeprowadzać rewizje w domach, aresztować, karać dwudniowym aresztem, grzywną lub dwudniową robotą publiczną. Wraz z sołtysami zajmował się opieką nad ubogimi, starcami, nieletnimi, utrzymaniem szkół, rozkładaniem podatków w gminie.

Wójt formalnie był wybierany przez zgromadzenie gminne. *De facto* zgromadzenie zatwierdzało jedynie kandydata narzuconego im przez naczelnika powiatu. Wyłoniony w ten sposób wójt składał przysięgę wierności na ręce naczelnika powiatu. Następnie otrzymywał specjalną odznakę w formie medalu zawieszoną na łańcuchu, który był zobowiązany nosić na szyi w czasie pełnienia służby⁶⁴.

⁶¹ KP Dąbrowice, Księga chrztów 1782–1813, dok. nr 20 z 1784 r.

⁶² KP Dąbrowice, Księga chrztów 1782–1813, dok. nr 43 z 1786 r.

⁶³ H. Brodowska, *Ruch chłopski po uwłaszczeniu w Królestwie Polskim 1864–1904*, Warszawa 1967, s. 112–115.

⁶⁴ S. Inglot (red.), *Historia chłopów polskich*, t. II: *Okres zaborów*, Toruń 1972, s. 401–403.

Sposób, w jaki Julian został powołany na urząd wójta, był zapewne analogiczny do obowiązującego w całym Królestwie. Zakres jego kompetencji wyznaczały przytoczone wyżej przepisy.

Uzyskanie urzędu wójta było zapewne dużym osiągnięciem dla Juliana. Mieszkał w Szadku dopiero od kilkunastu lat, a wcześniej jego rodzina nie była związana z tą miejscowością. Spośród wielu ówczesnych wójtów wyróżniała go także umiejętność pisania. Fakt ten miał ważny wpływ na możliwość sprawowania władzy w gminie. W sytuacji gdy wójt był niepiśmienny, realna władza znajdowała się w rękach pisarzy gminnych, którzy redagowali pisma urzędowe.

Pozyskanie zaufania mieszkańców i zasymilowanie się w lokalnej społeczności ułatwiła polityka matrymonialna Juliana. Na pewno kierował przyszłością swego licznego potomstwa. Kojarząc dzieci z kandydatami o odpowiednim statusie materialnym, poszerzał wpływy i zamożność swej rodziny.

Julian dość wcześnie stracił żonę. Antonina zmarła w Szadku 16 grudnia 1898 r. Świadcami wymienionymi w akcie zgonu byli zamieszkali w Szadku: Antoni Czarnecki, szewc (lat 35) i Wojciech Wróblewski, młynarz, zięć zmarłej (lat 34). Według aktu zgonu Antonina żyła 57 lat⁶⁵. Wiek zmarłej, obliczony na podstawie aktu urodzenia, wynosi 58 lat.

Mimo przedwczesnego zgonu jednego z małżonków, Julian i Antonina mieli jednak dość długi staż małżeński. Przeżyli razem 39 lat.

We wdowim stanie Julian przeżył jeszcze 14 lat. Zmarł o godzinie 8 rano 28 marca 1913 r. w osadzie Szadek. W akcie podpisanym przez ks. Mireckiego, wymieniono świadków: Wojciecha Wróblewskiego, kupca z Szadku (lat 49) i Alfonsa Godzińskiego, pisarza sądu w Sieradzu (lat 31), syna Juliana. Według aktu zgonu, Julian żył 74 lata⁶⁶. Wiek zmarłego, obliczony na podstawie aktu urodzenia, wynosi 73 lata.

Julian został pochowany obok żony na cmentarzu św. Idziego w Szadku (obecnie grób nie istnieje).

Pozostawił 13 spadkobierców. Spośród nich między 12 podzielono ziemię (po pierwszej wojnie światowej jedna z córek

---

⁶⁵ USC Szadek, Akta zgonów 1898, nr 217.

⁶⁶ USC Szadek, Akta zgonów 1913, nr 48.

nie uczestniczyła w spadkobranii, być może zaginęła lub wyjechała do Rosji). Wśród dzieci Juliana: Jan odziedziczył 1,6 ha, Edmund ogrody na ul. Glinianki (obecnie posesja jego wnuka Andrzeja Godzińskiego) i ziemie w polu wzdłuż drogi Łobudzickiej. Kolejny sukcesor przejął ziemie na ul. Osiny (obecnie posesja pana Rybaka). Najprawdopodobniej pierwotnie każdy z synów miał zapisaną ziemię (córki także otrzymały działki). Edmund, jeden z synów Juliana, wykupił większość ojcowizny od braci (kilku z nich wyjechało z Szadku do większych miast) lub spłacał ich udziały w ratach⁶⁷.

Okragła dziewięćdziesiąta rocznica śmierci Juliana przypadająca w bieżącym roku jest jedną z przyczyn powstania niniejszego artykułu, napisanego przez potomka ku pamięci swego przodka. To swego rodzaju epitafium, stworzone w miejsce nieistniejących już jakichkolwiek pozostałości materialnych, czczących pamięć tego człowieka.

Literatura

Bandurka M., *Zmiany administracyjne i terytorialne ziem województwa łódzkiego w XIX i XX wieku*, Łódź 1995.

Baranowski B., *Życie codzienne małego miasteczka w XVII i XVIII wieku*, Warszawa 1975.

Brodowska H., *Ruch chłopski po uwłaszczeniu w Królestwie Polskim 1864–1904*, Warszawa 1967.

Encyklopedia historii gospodarczej Polski do 1945 r., t. I–II, Warszawa 1981.

Goldberg J., *Osadnictwo ołęderskie w dawnym województwie łeczyckim i sieradzkim*, „Zeszyty Naukowe UŁ. Nauki Humanistyczno–Społeczne” 1969, ser. 1, z. 5.

Grzybowski K. (red.), *Historia państwa i prawa Polski*, t. IV, Warszawa 1982.

Inglot S. (red.), *Historia chłopów polskich*, t. II. Okres zaborów, Toruń 1972.

---

⁶⁷ Informacje Jadwigi Szkutnik (ur. 1923 r.) i Stanisława Godzińskiego (ur. 1919 r.), wnuków Juliana.

Bardach J. (red.), *Historia państwa i prawa Polski*, t. III, Warszawa 1981.

Karłowicz J. (red.), *Słownik języka polskiego*, t. II, Warszawa 1902.

Karłowicz J. (red.), *Słownik języka polskiego*, t. V, Warszawa 1912.

Marszał T., *Szadek. Monografia miasta*, Szadek 1995.